

Sümer Uygarlığında Bilim ve Teknoloji

Sümerler Elektriği Biliyorlar mıydı?

Hazırlayan: Yüksel Atakan, Dr. Fizik Y.Müh. ybatakan4@gmail.com

29.01.2026/1/

Özet

Sümer uygarlığı, insanlık tarihinin en erken kentleşmiş toplumlarından biri olarak yazı, matematik, astronomi ve mühendislik alanlarında önemli gelişmeler ortaya koymuştur. Ancak zaman zaman Sümerlerin elektrik bilgisine sahip olduğu yönünde iddialar ortaya atılmaktadır. Bu yazımız, arkeolojik veriler, tarihsel bilim araştırmaları ve Sümeroloji alanındaki akademik çalışmalar ışığında bu iddiaları değerlendirmekte; özellikle Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ'ın çalışmaları bağlamında konuyu incelemektedir.

1. Giriş

Bilim ve teknoloji tarihinin kökenleri incelenirken Mezopotamya uygarlıkları merkezi bir yer tutar. Sümerler (yaklaşık MÖ 3500–2000)*, kurdukları şehir devletleri, yazılı belgeleri ve kurumsal yapılarıyla sistematik bilgi üretiminin erken örneklerini sunmuştur. Bununla birlikte modern kavramlarla ilişkilendirilen bazı teknolojilerin (örneğin elektrik) antik toplumlarda var olduğu iddiaları akademik çevrelerde tartışmalıdır.

2. Muazzez İlmiye Çığ ve Sümer Çalışmaları

Muazzez İlmiye Çığ (1914–2024), Türkiye'nin önde gelen Sümerologlarından biridir. **İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde binlerce çivi yazılı tableti tasnif etmiş, Sümer ve Hitit metnlerinin tanıtılmasına katkı sağlamıştır. Çığ'ın yayınları Sümer toplum yapısı, hukuk, din ve kültür üzerine yoğunlaşmaktadır.** Akademik literatürde Çığ'ın Sümerlerin elektrik bilgisine sahip olduğu yönünde bir iddiası bulunmamaktadır. Bazı popüler yorumlar, onun kişisel yaşamında geliştirdiği eğitim araçlarını Sümerlere atfetme hatasına düşmektedir.

Bkz: [Muazzez İlmiye Çığ Kitaplığı : içerik yaratıcısı : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)

3. Sümerlerde Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

Sümerlerin **doğrulanmış** bilimsel ve teknik katkıları şunlardır:

- Yazı: Çivi yazısının geliştirilmesi ile kayıt tutma ve bilgi aktarımı mümkün hale gelmiştir.

- Matematik: 60 tabanlı sayı sistemi (seksagesimal) zaman ve açı ölçümlerinin temelini oluşturmuştur.
- Astronomi: Gök cisimlerinin düzenli gözlemleri takvim sistemlerinin oluşmasına katkı sağlamıştır.
- Mühendislik: Sulama kanalları, bentler ve tarım teknolojileri erken hidrolik mühendislik örnekleridir.
- Tekerlek ve saban gibi araçlar üretim kapasitesini artırmıştır.

4. Elektrik İddialarının Değerlendirilmesi

Elektrik bilgisi; elektrik yükü, iletkenlik, akım üretimi ve depolanması gibi fiziksel prensiplerin anlaşılmasını gerektirir. Bu bilgi birikimi ancak 17.–19. yüzyıllar arasında sistematik deneylerle gelişmiştir. Sümer arkeolojisinde elektrik üretimi, iletimi veya kullanımıyla ilgili hiçbir maddi kanıt bulunmamaktadır. Bazen gündeme gelen 'antik pil' iddiaları ise Sümerlere değil, çok daha geç dönemlere tarihlenen ve işlevi tartışmalı olan objelere dayanmaktadır. Dolayısıyla Sümerlerin elektrikle ilgili bir teknoloji geliştirdiği yönündeki görüşler akademik destekten yoksundur.

5. Tartışma

Sümer uygarlığı bilim tarihinde temel bir yere sahiptir; ancak başarıları kendi tarihsel bağlamında değerlendirilmelidir. Modern bilimsel kavramların anakronik biçimde antik toplumlara atfedilmesi, tarihsel gerçekliği çarpıtır. Sümerlerin katkıları mühendislik, matematik ve idari organizasyon alanlarında olup elektromanyetizma bilgisiyle ilişkilendirilemez.

6. Sonuç

Mevcut arkeolojik ve filolojik veriler, Sümerlerin ileri düzeyde idari ve teknik bilgiye sahip olduğunu göstermektedir; ancak elektrikle ilgili bir bilgi ya da teknolojiye sahip olduklarıyla ilgili güvenilir bir kanıt bulunmamaktadır. Muazzez İlmiye Çığ'ın çalışmaları da bu yönde bir iddiayı desteklememektedir.

***Not:** Sümer uygarlığının kökenleri MÖ 4500 civarına kadar uzanabilir, ancak bu tarih 'Sümer uygarlığının tam olarak oluştuğu tarih değil, bölgenin yerleşildiği ve uygarlığın temellerinin atıldığı dönemi ifade eder.

Sümer Uygarlığının Zaman Çizelgesi

◆ MÖ 4500–4000: Bölgenin ilk yerleşimi

- Güney Mezopotamya'daki Sümer bölgesi MÖ 4500 civarında yerleşilmeye **başlanmıştır**. Bu dönemde burada yaşayan insanlar **Ubaid kültürü** olarak adlandırılır ve bu topluluklar tarım, köleşme ve ilk yerleşik yaşam biçimlerini geliştirmiştir.
- Bu erken yerleşim, daha sonra gelişecek gerçek "Sümer uygarlığının" temellerini atmıştır.
-

◆ MÖ 4100–2900: Uruk Dönemi (Protosümerik)

- Uruk dönemi olarak adlandırılan bu aşama, köylerin **ilk büyük kentlere dönüşmeye başladığı** süreçtir. Bu dönemde mimari, sosyal organizasyon ve erken yazı izleri (proto-çivi yazısı) ortaya çıkmıştır.

◆ MÖ 3300–3000 ve sonrası: Klasik Sümer

- Geleneksel olarak **gerçek Sümer uygarlığının başladığı tarih MÖ 3300–3000 civarındır**; bu dönemde kent devletleri, gelişmiş yazı (çivi yazısı), merkezi yönetimler ve karmaşık toplum yapısı net olarak görülür.
- Sümer şehir devletleri (Uruk, Ur, Lagash, Kish gibi) bu dönemde siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan belirginleşirler.

◆ MÖ 1900 civarı: Sümer kimliğinin sona ermesi

- Sümer şehir devletleri daha sonra Akadlar ve Amoriler tarafından egemenlik altına alınmış; MÖ 1900’lerde Sümer toplumsal yapısı büyük ölçüde sona ermiştir.

• **Prof. Muazzez İlmiye Çığ’ın Yaşamı ve Sümerolojiye Katkıları**

- Prof. Muazzez İlmiye Çığ (1914–2024), Türkiye’nin ilk kadın Sümerologlarından biri olup Sümer uygarlığı üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış önemli bir bilim insanıdır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sümeroloji Bölümü’nden 1940 yılında mezun olduktan sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nde görev yapmış, burada Sümer, Akad ve Hitit dillerinde yazılmış on binlerce çivi yazılı tabletin tasnif ve kataloglanmasında aktif rol almıştır. Bu çalışmalar, Mezopotamya tarihinin bilimsel olarak incelenmesine büyük katkı sağlamıştır.
- Çığ, Sümerlerin dini, sosyal yaşamı, hukuk sistemi ve mitolojisi üzerine yaptığı araştırmalarla dikkat çekmiş; özellikle Sümer metinlerinin günümüz uygarlıklarıyla ilişkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Prof. Samuel Noah Kramer’in *History Begins at Sumer* adlı eserini *Tarih Sümer’de Başlar* adıyla Türkçeye kazandırarak Sümer tarihinin geniş kitlelerce tanınmasına öncülük etmiştir. Akademik çalışmalarının yanı sıra halka yönelik kitaplarıyla bilimi toplumla buluşturmayı amaçlamıştır. Prof. Muazzez İlmiye Çığ, Sümer uygarlığını aydınlatan çalışmaları ve bilim dünyasındaki öncü kimliğiyle Türk bilim tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

Kaynaklar /I/

Çığ, M. İ. (çeşitli eserler). Sümer kültürü ve tarihi üzerine yayınlar.

Kramer, S. N. (1963). *The Sumerians: Their History, Culture, and Character*.

Postgate, J. N. (1992). *Early Mesopotamia: Society and Economy at the Dawn of History*.

Van De Mieroop, M. (2015). *A History of the Ancient Near East*.

Crawford, H. (2013). *The Sumerian World*.

YZ ile söyleşi ve tartışma